Ålands landskapsregering

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
UTLÅTANDE	3 S3	1 (5)
Datum	Dnr	
7.1.2021	ÅLR 2020/10097	

Grundlagsutskottet
FI-00102 RIKSDAGEN

pev@riksdagen.fi

Hänvisning
Er begäran om sakkunnigyttrande daterad 18.12.2020

Kontaktperson
Jurist Joel Bremius, joel.bremius@regeringen.ax

Ärende
UTLÅTANDE OM REGERINGENS PROPOSITION TILL RIKSDAGEN MED FÖRSLAG TILL LAGAR OM ÄNDRING OCH TEMPORÄR ÄNDRING AV LAGEN OM SMITTSAMMA SJUKDOMAR

Till Ålands landskapsregering ankom 18.12.2020 en begäran om sakkunnigyttrande från riksdagens grundlagsutskott om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016).

Lagstiftningsbehörighet
Regeringens proposition berör områden som hör till Ålands och till Finlands lagstiftningsbehörighet enligt självstyrelselagen (1991:71) för Åland. Enligt 18 § 12 och 13 punkterna i självstyrelselagen har Åland lagstiftningsbehörighet för socialvård samt för hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Enligt 18 § 14 punkten har Åland lagstiftningsbehörighet för undervisning, läroavtal, kultur, idrott, ungdomsarbete; arkiv-, biblioteks- och museiväsendet med de undantag som stadgas i 27 § 39 punkten.

Enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen har Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. Finland har lagstiftningsbehörighet för handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten enligt 27 § 13 punkten och luftfart enligt 27 § 14 punkten.

Åland har lagstiftningsbehörighet för näringsverksamhet enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen med beaktande av vad som stadgas i bland annat 27 § 29 punkten. Finland har lagstiftningsbehörighet för smittsamma sjukdomar hos människor enligt 27 § 29 punkten.

Enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen för Åland ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpning av smittsamma sjukdomar hos

Postadress
PB 1060
AX-22111 MARIEHAMN, Åland
Tjänstebrev bör ställas till Ålands landskapsregering, inte till enskild tjänsteman

Telefon
(018) 25000

Telefax
(018) 19155

E-post
registrator@regeringen.ax
URL www.regeringen.ax

människor ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet skötas av landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapslag.

Till Ålands lagstiftningsbehörighet hör följdriktigt även hälsoskyddslagstiftningen och livsmedelslagstiftningen.

Lagförslagets förenlighet med självstyrelselagen

Landskapsregeringen konstaterar att förändringen av lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) (nedan "smittskyddslagen") innebär reglering av många rättsområden som hör till Ålands lagstiftningsbehörighet och går utöver det som var avsett då självstyrelselagen antogs. De åtgärder som nu föreslås var inte avsedda att regleras inom ramen för den lagstiftningsbehörighet riket har i fråga om smittskydd. I propositionen saknas en konsekvensbedömning och en motivering kring proportionaliteten och behovet av de föreslagna begränsningarna som genom smittskyddslagen träder in på rättsområden som hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet.

Enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen för Åland gäller därtill att de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet ska skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag. Ålandsdelegationen har i ett utlåtande 23.10.2006 till justitieministeriet utgående från tre frågor gällande kommunernas ställning och skötsel av vissa förvaltningsuppgifter ansett att regleringen i 30 § 8 punkten (numera 9 punkten) i självstyrelselagen beträffande uppgifter som ankommer på statliga myndigheter bör anses avse uppgifter som ankommer på riksmyndigheter såsom social- och hälsovårdsministeriet och länsstyrelsen, men inte de som påförts kommunala myndigheter. Utifrån den dialog som landskapsregeringen har fört med social- och hälsovårdsministeriet under propositionens beredning förefaller det vara ostridigt att de uppgifter som ankommer på riksmyndigheterna i lagförslaget i landskapet ska skötas av landskapsmyndigheterna. Landskapsregeringen bedömer, trots att frågan bör vara ostridig, att motiveringen i propositionen inte är korrekt då det enbart framkommer att de nya uppgifterna för regionförvaltningsverken, Transport- och kommunikationsverket samt kommunerna i landskapet Åland blir uppgifter för Åland landskapsregering utan att de uppgifter social- och hälsovårdsministeriet föreslås få i 9 a § lagförslaget nämns (RP 245/2020 rd s. 52). Även om landskapsregeringen är av uppfattningen att regleringen i 9 a § lagförslaget faller utanför rikets lagstiftningsbehörighet så skulle eventuella uppgifter som faller på social- och hälsovårdsministeriet på Åland, enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen, skötas av Ålands landskapsregering.

Ändamålsenlighet och förenlighet med grundlagen

I de föreslagna bestämmelserna beaktas i synnerhet de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om spridningen av covid-19-epidemin och Institutet för hälsa och välfärds rekommendationer. Inget empiriskt underlag lämnas för att ändrad lagstiftning skulle minska smittspridning jämfört med nu gällande eller ändrade rekommendationer, anvisningar och egna beslut som fattats av berörda aktörer. Forskningsrönen som redovisas handlar om effekter på smittspridning av hygienåtgärder och

fysiskt avstånd men inte om värdet av tvingande åtgärder eller förbud för att åstadkomma detta.

Erfarenheterna under epidemin på Åland visar att det är i de flesta aktörers eget intresse att säkerställa att verksamheter kan fortgå på ett säkert sätt. Det finns risk för att de aktörer som hittills visat innovationskraft och egenmakt genom dessa lagändringar i stället kommer vänta på detaljinstruktioner, godkännande av planer och inspektioner för att få bekräftat att aktören följer lagen. Lagreglering skulle därför kunna minska aktörernas egna initiativ och innovationskraft. Landskapsregeringen ifrågasätter även att myndigheter i detalj har den kunskap som krävs för att reglera olika verksamheter.

Om de föreslagna temporära ändringarna hade varit i kraft tidigare under epidemin hade många verksamheter sannolikt stängts helt, till stor skada och tveksam nytta. Om lagen revideras på det föreslagna sättet finns risk att akuta kraftfulla smittskyddsåtgärder på samhällsnivå kommer leda till en oproportionerligt stor risk för ett långsiktigt hot mot hälsa och liv. Därtill ökar lagförslaget avsevärt myndigheternas byråkrati.

Sedan början av december 2020 har covid-19 incidensen i Finland successivt minskat med hjälp av åtgärder som vidtagits med stöd i den nuvarande smittskyddslagen. Man kan därför ifrågasätta nödvändigheten av att införa ytterligare tvingande åtgärder enlig temporära 58 c-h § i lagförslaget. Vad gäller 58 c § i lagförslaget innebär regleringen att aktörer som omfattas av paragrafen är skyldiga att vidta de åtgärder som stipuleras i denna paragraf även om incidensen är på en mycket låg nivå och även om vaccineringen av Finlands befolkning når en täckningsgrad som innebär att risken för ohälsa orsakad av covid-19 är mycket låg.

De föreslagna smittskyddsåtgärderna måste vara behövliga, motiveras och omfattas av syftet med lagen (d.v.s. att förebygga smittsamma sjukdomar och spridningen av dem). Enligt betänkande ShUB 24/2016 rd ska bekämpningsarbetet genomföras som en del av social- och hälsovården och i enlighet med den lagstiftning som reglerar anordnandet och genomförandet av social- och hälsovården. Bestämmelserna i 9 a § lagförslaget åsidosätter den lagstiftning som reglerar anordnandet och genomförandet av social- och hälsovården. Landskapsregeringen frågar sig om inte regleringar av denna typ enbart bör finnas i lagstiftning som gäller under undantagsförhållanden med hänvisning till grundlagsenligheten. På Åland anordnar både kommuner och landskapsmyndigheter social- och hälsovården i enlighet med behörighetsfördelningen i självstyrelselagen och landskapslagar, vilket enligt landskapsregeringens bedömning kan göra förslaget oförenligt med den kommunala självstyrelsen. Även en konsekvensbedömning och en motivering kring hur lagförslagen praktiskt ska kunna verkställas på Åland där social- och hälsovården är uppbyggd på ett annat sätt än i Finland saknas.

Landskapsregeringen ifrågasätter med beaktande av det materiella innehållet i propositionen om lagförslaget är förenligt med grundlagens bestämmelser eftersom de begränsningar som införs är tveksamma i proportion till de ingrepp de ger upphov till. Detta gäller speciellt begränsningarna inom persontrafik och för näringsverksamhet med tanke på näringsfriheten som regleras i 18 § Finlands grundlag (FFS 731/1999)

och begränsningarna för kommunerna på Åland inom socialvården, barnomsorg och skola i förhållande till den grundlagsskyddade kommunala självstyrelsen som till form och innehåll är annorlunda på Åland. Till denna del saknas helt konsekvensbedömningar i propositionen.

De tillfälliga bestämmelser som föreslås i lagförslaget har begränsats till att specifikt gälla covid-19-epidemin från det mer generella begreppet exceptionell epidemi, vilket landskapsregeringen ser positivt på. Landskapsregeringen ifrågasätter dock den tidsmässiga förlängningen av de temporära bestämmelserna i 9 a, 58 c-58 h, 59 a-59 d, 79 a och 91 § 1 mom. lagförslaget från den 30 juni till den 31 december 2021. Då bestämmelserna innebär en inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna samt näringsfriheten i 18 § grundlagen och då behovet av bestämmelserna speciellt nu efter den inledda omfattande vaccineringen mot sjukdomen covid-19 är begränsade finns inget skäl att förlänga bestämmelsernas giltighetstid till den 31 december 2021.

Sammantaget konstaterar landskapsregeringen dels att behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet Åland är oklar och dels att den föreslagna regleringen inte behövs på Åland då covid-19-epidemin har kunnat hanteras med redan gällande bestämmelser i smittskyddslagen. De oklara förordningsfullmakterna är även problematiska utgående från behörighetsfördelningen mellan Finland och Åland. Det skulle därför, speciellt nu när vaccineringen inletts på Åland och i övriga Finland samt då smittsituationen inte är lika allvarlig längre, vara oproportionerligt att införa ytterligare begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna samt näringsfriheten i 18 § grundlagen. Vad gäller åtminstone 9 a i lagförslaget bör det vara ostridigt att bestämmelsen faller utanför rikets lagstiftningsbehörighet då socialvård samt hälso- och sjukvård inklusive organiseringen av dessa verksamheter, enligt 18 § 12 och 13 punkterna i självstyrelselagen, är landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet. Med hänvisning till den i övrigt oklara behörighetsfördelningen kring vad som är smittskydd och då regleringen i lagförslaget oavsett inte behövs på Åland bör landskapet Åland uttryckligen undantas från de delar av lagförslaget som är tillämpliga på Åland. Om detta inte låter sig göras bör landskapet Åland åtminstone, till de delar lagförslaget är tillämpligt, undantas från de temporära bestämmelserna i 58 c-58 h, 59 a-59 d, 79 a och 91 § 1 mom. lagförslaget. Varken grundlagsutskottet, riksdagen, lagtinget eller Ålands landskapsregering ensamt är behörigt organ att avgöra frågeställningar kring lagstiftningsbehörighetsfördelningen mellan riket och Åland. Slutligen önskar landskapsregeringen att få bli hörda under grundlagsutskottets fortsatta behandling av ärendet.

Lantråd Veronica Thörnroos

Minister Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Självstyrelsepolitiska nämnden
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson, anna-maja.henriksson@riksdagen.fi
Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi
Heidi Kaila, Statsrådets kansli, heidi.kaila@vnk.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Janina Groop-Bondestam, Justitieministeriet, janina.groop-bondestam@om.fi
Viveca Arrhenius, Social- och hälsovårdsministeriet, viveca.arrhenius@stm.fi
Anne Kumpula, Social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@stm.fi